

یادبودها

شماره ۱

سید محمدرضا تاجر کازرونی

سید محمدرضا تاجر کازرونی

و خدمات او به بندر بوشهر و نهضت جنوب

پژوهش

دکتر سید احمد حسینی

کازرونی

نشر کازرونیّه

۱۳۸۴

حسینی کازرونی، احمد ۱۳۲۰ -

سیدمحمدرضا تاجر کازرونی و خدمات او به نهضت جنوب و بندر بوشهر/

تألیف احمد حسینی کازرونی - تهران: کازرونی، ۱۳۸۴، ۱۴۴ ص: مصور،

نمونه. عکس - (یادواره ها، ۱).

ISBN: ۹۶۴ - ۸۶۹۳ - ۰۱ - ۳ ۱۲۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه به صورت زیرنویس.

نمایه

۱. تاجر کازرونی، محمدرضا، ۱۳۴۴-۱۳۰. ۲. بوشهر- سرگذشت نامه.

۳. فارس - تاریخ - واقعه ۱۳۲۵، الف. عنوان

۹۵۵ / ۶۴۲۳۰۹۲

DSR۲۰۷۵ / ۵

۸۴ - ۳۶۲۱ م

کتابخانه ملی ایران

نشر کازرونی

سیدمحمدرضا تاجر کازرونی و خدمات او به بندر بوشهر و نهضت جنوب

پژوهش: سیداحمد حسینی کازرونی

ویرایش: عمادالدین شیخ الحکامی

چاپ نخست: ۱۳۸۴

شمارگان: ۲۰۰۰

طرح جلد: مهدی ماکان

لیتوگرافی: طیف نگار

چاپ و صحافی: طیف نگار

قیمت: ۱۲۰۰ تومان

شابک: ۹۶۴ - ۸۶۹۳ - ۰۱ - ۳

نشانی: تهران، صندوق پستی ۱۱۳۶۵ - ۳۷۶۱ emad_hokamaii@yahoo.com

همه حقوق محفوظ ناشر است.

این کتاب با حمایت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شده است.

فهرست مطالب

سخن ناشر	۱۳
مقدمه	۱۵
بخش نخست:	۱۹
گفتار اول: پیشینه تاریخی و جغرافیایی بوشهر	۲۱
امور خیریه، وقف و اماکن متبرکه استان بوشهر	۲۲
گفتار دوم: نقش متفکران و تاجران کازرونی در تاریخ اجتماعی فرهنگی و اقتصادی بندر بوشهر (در دوره قاجار)	۲۵
- خاندان ملک التجار کازرونی و نقش آنان در اقتصاد بوشهر	۲۸
- حاج شعبان کازرونی	۳۰
- فرهنگیان متقدم: خاندان سعادت	۳۱
شیخ عبدالکریم سعادت	۳۲
شیخ محمدحسین سعادت	۳۲
- میرزا لطف الله کازرونی	۳۳
- خسرو مؤدب (میرزا حاج آقا کازرونی)	۳۳
- میرزا علی کازرونی	۳۴
- طبیبان کازرونی:	۳۵
میرزا محمدحسین کازرونی (شیخ الحکما)	۳۵

۳۵	 میرزا محمدجواد کازرونی (ناظم الحکما)
۳۵	 - خاندان موسوی کازرونی
۳۷	 - محمدجواد هوشمند
۳۹	بخش دوم: سید محمدرضا تاجر کازرونی و اقدامات خیرخواهانه او در بندر بوشهر
۴۱	کفتار اول: زندگی و شرح احوال
۴۵	کفتار دوم: اقدامات خیر خواهانه:
۴۸	 تشرّف به مکه معظمه
۴۹	 - عملیات بازرگانی و عمران و آبادی
۵۱	 - نمایندگی هواپیماهای خارجی
۵۲	 ایجاد بنای مسکونی (عمارت شخصی)
۵۵	 باغ کازرونی
۵۷	 - ایجاد گست‌هاوس و رست‌هاوس (مهمان خانه کازرونی)
۵۸	 - تأسیس کارخانه آب شیرین کنی در بندر بوشهر
۵	 - ایجاد آب‌انبار
۶۰	 - تأسیس نخستین شعبه بانک ملی در بوشهر
۶۵	 - تأسیس نمایندگی شرکت اسلامیّه اصفهان در بوشهر
۶۷	 - اعتراض به رئیس بلژیکی گمرک بوشهر
۶۸	 - ایجاد سرویس حمل و نقل تجارتخانه کازرونی
۷۳	 - اشعاری در وصف حاج سید عبدالرسول تاجر کازرونی
۷۵	کفتار سوم: فعالیت‌های اجتماعی و مبارزات سیاسی سید محمد رضا کازرونی
۷۵	 - مشروطه خواهی
۷۶	 - پشتیبانی از نهضت جنوب
۸۲	 - نمونه ای دیگر از مساعدت‌های کازرونی به مبارزان جنوب
۸۷	کفتار چهارم: ذکر نام برخی از رقبات ثلث شادروان کازرونی
۹۳	 - متن وصیت نامه
۹۹	 - اوصیا و متولیان املاک کازرونی

بخش چهارم: پیوست‌ها: ۱۰۱

۱. کتابچه قصاید غدیریه ۱۰۳

مقدمه ۱۰۳

دیباجه شاعر ۱۰۶

جشن غدیریه (۱۳۳۷ق) ۱۰۹

قصیده دوم ۱۱۲

قصیده سوم ۱۱۴

قصیده تبریکه غدیریه (۱۳۳۰ق) ۱۱۵

۲. شجره‌نامه ۱۲۱

۳. دعوت‌نامه مجلس ازدواج فرزندان ۱۲۳

بخش چهارم

تصاویر ۱۲۵

نمایه‌ها ۱۳۵

کتاب‌نامه ۱۴۳

سخن ناشر

پرداختن به شخصیت‌های مؤثر در هر منطقه و دست‌یافتن به شناخت کامل از زندگی و آثار و خدمات آنان از مهم‌ترین کارهایی است که می‌بایست در هر حوزه فرهنگی انجام گیرد. زندگی این افراد، در واقع با تاریخ هر منطقه عجین است و شناخت هرچه کامل‌تر آنان، فواید بسیار برای مردم و به‌ویژه نسل جوان دارد.

سید محمدرضا صاحب تاجر کازرونی (۱۲۴۴ - ۱۳۰۷ش) از جمله شخصیت‌های برجسته خطّه جنوب و نمونه‌ای از انسان‌های برجسته در تاریخ اقتصادی و فرهنگی این کشور است که می‌تواند برای همیشه به عنوان سرمشقی موفق سرلوحه همه کسانی باشد که به نحوی دل در گرو خدمت‌رساندن به مردم و پیمودن راه پیشرفت و تعالی دارند. کازرونی، منشأ خدمات ارزنده‌ای در شهر بوشهر بوده است. خدماتی که نه تنها در زمان خود زبانزد خطّه جنوب بوده، بلکه تاکنون و تا همیشه تاریخ، مستمر بوده و تداوم خواهد داشت.

این آزاده توانمند از یک سو، در جریان مبارزات مردم جنوب با تجاوزگران بیگانه، از حامیان اصلی این نهضت بوده و به شکل‌های مادی و معنوی، نقش ارزنده‌ای در این مبارزات ایفا کرده است. و از سوی دیگر، چهره برجسته او در قالب خیری بزرگ مطرح است. وی با ایجاد بنیاد خیریه بزرگی در بوشهر - که به موقوفه کازرونی مشهور است - برای همیشه جاودان مانده و خدمات و خیرات او تا همیشه جاری و ساری است. کازرونی در سال ۱۳۰۶ش طی وصیت‌نامه‌ای اموال و املاک و اموال بسیار خود را در خدمت توسعه فرهنگ و عمران و آبادی منطقه

بوشهر قرار داده و با اهتمام تمام به ترویج و توسعه آموزش و تعلیم و تربیت کودکان و جوانان و حمایت از آموزش نسل نو همت گماشت.

اثر حاضر، حاصل تلاش آقای دکتر سیداحمد حسینی کازرونی، از بستگان شادروان سیدمحمدرضا تاجر کازرونی است و از نظر استفاده از منابع خانوادگی دارای اهمیت است. از آن میان به ویژه می توان به گفت وگوها و بهره برداری از اسناد موجود در نزد شادروان سیدعبدالکریم کازرونی، نوه و وصی ۵۰ ساله املاک کازرونی (۱۳۸۲-۱۳۳۲ش) اشاره کرد. روانش شاد.

یکی از اهداف نشر کازرونیه، شناسایی و معرفی مفاخر شهرستان کازرون است که در خارج از کازرون منشأ خدمات ارزنده علمی اقتصادی و فرهنگی بوده اند. ردیابی این افراد و خانواده آنان می تواند در بهبود وضعیت این شهر و بهره گیری از توانایی های فرهنگی و علمی و اقتصادی آنان مؤثر واقع شود.

نشر کازرونیه

عمادالدین شیخ الحکامی

مقدمه

خیران نیکونام، خیراندیشان والامقامی هستند که باقیات صالحات را جهت رستگاری آخرت و پیش از کوچ از دنیای گذرا، برای خود فراهم آورده‌اند. آنان کرامت انسانی را با ارج‌گزاری تمام، پذیرا گشته و برای نیل به مقام خلیفه‌اللهی، سالکانه طریقت خدادانی را سپری کرده‌اند. این عزیزان درگاه حق، از جمله هستی‌ها، عشق را جهت تقرب به خالق کائنات برگزیده و از اکسیر آن، آینه دل را از زنگ تعلقات زدوده‌اند تا بدین‌سان، سرمست از باده ناب ازلی، جانشان لیاقت اتصال به ذات ابدیت یابد و همواره "پله پله تا ملاقات خدا" نائل شوند. این انسان‌های خدایی که برای خلق خدا دل می‌سوزانند، عاشقان بال‌گستری هستند که مأموریتشان، رهایی درماندگان و نیازمندان از وضعیت فلاکت‌بار زندگی روزگاران است.

استان یوشهر درگذر زمان، همچون سایر نقاط میهن اسلامی، خیران بنامی را در دامن خود پرورش داده تا در مصیبت‌های تاریخی، یاور مستمندان شوند با کرامتی تمام، جان‌ها را شرافت بخشند.

شادروان حاج‌سید محمدرضا کازرونی، یکی از شخصیت‌های معتبر کشور، از بزرگانان بنام، از خیران و واقفان معروف، فرهنگ دوست مشهور و از مساعدين مالی نهضت جنوب بوده که در دوران قاجار در این بندر می‌زیسته و صاحب بزرگ‌ترین و گسترده‌ترین حوزه ثلث باقی(وقف) در بندر یوشهر می‌باشد.

این شخصیت کازرونی الاصل، خدمات ارزشمندی را در عرصه‌های گوناگون به جامعه بوشهر و مردم این شهر عرضه داشته که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

ارائه خدمات عمرانی، فرهنگی، ایجاد و تعمیر مساجد برای برگزاری مجالس و مراسم خامس آل عبا، اعیاد مذهبی، اطعام مساکین و ایتم، ایجاد بازارها برای رونق کار و کسب، دایر کردن زمین‌های بایر، ایجاد شغل برای بیکاران در قطب‌های تجاری و اقتصادی و فرهنگی و باقی گذاشتن صدها هکتار زمین در بوشهر برای احداث مکان‌های اقتصادی، اجتماعی، تربیتی و آموزشی و مؤسسات عام‌المنفعه دیگر، همچنین کمک مالی و خرید اسلحه جهت دلیران تنگستانی و دیگر مبارزان جنوب برای مقابله با استعمارگران اجنبی، احداث آب‌انبارهای متعدد برای تأمین آب آشامیدنی مردم شهر و حومه در اغلب این‌ها، دعوت از مبلغین و روحانیون برای حفظ شعائر اسلامی و مجاهدت در حفظ سیره نبوی و آیین‌های تشیع علوی و شیعه اثنی عشری و ... که جملگی آنها بر اسناد و مدارک مثبت و آثار باقی‌مانده مشهود از آن دوران یا از یادداشت‌ها و گفته‌های معمران و خاطرات شفاهی آنان به ویژه شادروان سید عبدالکریم کازرونی (نوه آن مرحوم) می‌باشد.

در متن وصیت‌نامه حاج سید محمدرضا کازرونی، موکداً سفارش شده که هیچ یک از فرزندان وی، نسل بعد نسل، حق هیچ‌گونه دخل و تصرف و فروش یک دانه سنگ آن را از ملک مزبور حتی به قیمت یک اشرفی نداشته و فرزندان و نوادگانش در صورت استطاعت مالی و جسمی، سفارش به پرداخت مال الاجاره یا تعمیرات ملک مورد استفاده شده‌اند. فلسفه این امر، بدون تردید ایجاد خیرخواهی و ممانعت از تن‌پروری و گدامنشی و عدم تساهل در زندگی فردی و اجتماعی و تلاش کردن برای گذراندن زندگی دنیوی و امر معاش سعادتمندانه بوده است.

این الگوی نمادین، در حیات خود، همه مراحل انسانی را از جهات مختلف مراعات نموده و از گداپرووری مطلقاً دوری می‌جسته، هرچند که هیچ درخواستی

را بدون پاسخ مساعد نمی‌گذاشت و از اعطای مال و بذل هر گونه یآوری و مساعدت دریغ نورزیده و کرامت و بخشش را به درجهٔ ایثار رسانیده بود. گویند، اگر جوانی برای دریافت کمک مالی بدو مراجعه می‌کرد، چنانچه از نیروی جسمانی برخوردار بود، اما کاری برایش فراهم نبود، وی را جهت به کار انداختن قدرت بدنی و عادت به کار و زحمت، در برابر جابه‌جایی سنگ و پشته خاکی، بدون آن که هدفی در آن متصور باشد، پاداشی بیش از دست مزدش بدو پرداخت می‌کرد.

آن مرحوم از جوانی در تلاش کسب معاش بوده و گویا در زمان کوچ از شهر و دیار آيا و اجدادیش (کازرون) با مبلغ بیست تومان دریافتی از پدرش، راه بوشهر را برای یافتن کار و کسب در پیش گرفته بود.

او در آن زمان، جوانی بود ۱۶ ساله، اما با فراست و هوشیار و دارای تحصیلات مکتبی، متدین و معتقد و معتمد، به گونه‌ای که در آن سن و سال توانست اعتماد بازرگانان و کسبه منطقهٔ بوشهر را به خود جلب نماید، در ۳۰ سالگی در سلک بازرگانان مشهور بوشهر قرار گرفت و در ۴۰ سالگی، آوازه‌اش، سراسر جنوب را فرا گرفت و پس از آن، از تجار عالی‌مقام و درجه اول ایران گردید و صادرات و وارداتش از اقیانوس‌ها می‌گذشت و به دورترین دیار غرب و شرق می‌رسید و بدین گونه در عرصهٔ اقبال، ستاره‌اش بدرخشید و ماه مجلس شد.

“روانش شاد باد”

سید احمد حسینی کازرونی^۱